

9. 5. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Povaha zápisů do obchodního rejstříku na úsvitu rekonstrukce a dnes

Účelem tohoto článku je popsat a shrnout konkrétní případy, kdy mají skutečnosti zapisované do obchodního rejstříku účinky konstitutivní či deklaratorní, spíše než přinést inovativní výklad ustanovení obchodního zákoníku („ObchZ“) týkajících se účinků zápisů do obchodního rejstříku. Vzhledem k tomu, že pravidla rozlišování povahy zápisů rozličných skutečností do obchodního rejstříku jsou roztroušena na různých místech ObchZ, považuji za účelné jejich sepsání do uceleného textu, neboť okolnost, zda účinky té které skutečnosti nastávají až zápisem do obchodního rejstříku, nebo ještě před tímto zápisem, má zásadní vliv na právní postavení nejen samotné společnosti, jejích společníků či orgánů, ale také na postavení třetích osob, zejména věřitelů společnosti. Tento článek rovněž přináší shrnutí jednotlivých změn v zápisech do obchodního rejstříku v souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva.

RANDA HAVEL LEGAL
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ I LAW FIRM

Obecně k povaze zápisů

Jak již bylo avizováno, zápisy do obchodního rejstříku mají dvojitou povahu – zápisy s **konstitutivními účinky**, u nichž vznik, změna nebo zánik právních skutečností nastává až provedením tohoto zápisu, a zápisy s **účinky deklaratorními**, které vznik, změnu či zánik právních skutečností pouze osvědčují; pro jejich vznik, změnu a zánik je tedy relevantní jiná právní skutečnost. Deklaratorní jsou tedy zápisy takových skutečností, jejichž účinky nastávají bez ohledu na to, zda a od kdy byly tyto skutečnosti v obchodním rejstříku zapsány. Konstitutivní neboli právo tvorné jsou takové zápisy, bez nichž by nemohly nastat právní účinky zapisovaných skutečností, takže zápis takových skutečností je předpokladem jejich právních účinků navenek, vůči třetím osobám.[1]

Povaha zápisu má význam zejména z hlediska zásady materiální publicity obchodního rejstříku, který se váže výhradně k účinku deklaratornímu. Pouze deklaratorní zápisy poskytují třetím osobám možnost dovolávat se skutečností dosud nezapsaných v obchodním rejstříku, neboť u konstitutivního zápisu daná skutečnost před zápisem do obchodního rejstříku nevznikne a nelze se jí tedy dovolat.[2]

Zápis jednotlivých skutečností

Zatímco konstitutivní povahu zápisu musí výslovně stanovit právní předpis, v ostatních případech se bude jednat o zápis deklaratorní.[3] Konstitutivní povaha zapisovaných skutečností týkajících se obchodních společností tak bude vyplývat přímo ze samotné dikce zákona a její posouzení bude ve většině případů zcela jednoznačné. Konstitutivní povahu bude mít zcela jistě u všech forem obchodních společností vznik společnosti,[4] její zánik,[5] přeměna společnosti,[6] udělení prokury[7] či změna obchodní firmy. U změny obchodní firmy zákon sice explicitně nestanoví, že

účinky změny obchodní firmy nastávají až zápisem do obchodního rejstříku, vyplývá to však z povahy ustanovení o obchodní firmě, zejména z § 8 odst. 1 a § 9 odst. 2 ObchZ, která stanoví, že obchodní firma je název, pod kterým je podnikatel (tj. i obchodní společnost) zapsán v obchodním rejstříku.[8] Z toho lze jednoznačně odvodit, že dokud nedojde k zápisu nového znění firmy do obchodního rejstříku, je podnikatel povinen činit právní úkony pod firmou dosavadní (tedy aktuálně zapsanou). K obdobnému závěru dospějeme i v případě zápisu odštěpného závodu či jiné organizační složky podniku (§ 7 ObchZ). Vedoucí takovéto organizační složky je pak zmocněn za podnikatele činit veškeré právní úkony týkající se této složky rovněž ode dne svého zápisu do obchodního rejstříku (§ 13 odst. 3 ObchZ).

Pokud se týče účinku zápisů ve vztahu k jednotlivým formám obchodních společností, má konstitutivní povahu též zvýšení či snížení základního kapitálu u společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti. Rovněž, rozhodla-li akciová společnost o štěpení či spojení akcií, změně formy či druhu akcií nebo o omezení převoditelnosti akcií, nabývá tato změna účinky až dnem zápisu do obchodního rejstříku.[9] Konstitutivní účinky bude mít i zřízení zástavního práva k obchodnímu podílu.[10]

Oproti tomu, převod obchodního podílu a následné změny v osobě společníka mají účinky pouze deklaratorní (k tomu např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4282/2008 ze dne 27.1.2009: **„Zápis společníka společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku má deklaratorní povahu. Ke změně v osobách společníků při převodu obchodního podílu dochází okamžikem platnosti a účinnosti smlouvy o převodu obchodního podílu.“**). Smlouva o převodu obchodního podílu přitom nabývá platnosti dnem, kdy ji společník a nabyvatel uzavřou. Ustanovení § 115 odst. 4 ObchZ odkládá pouze účinnost převodu, a to jen ve vztahu ke společnosti, nikoli ve vztahu k účastníkům smlouvy či ke třetím osobám.[11] Tytéž účinky bude mít i přechod obchodního podílu na právního nástupce podle § 116 ObchZ, neboť dědictví se nabývá ipso iure smrtí zůstavitele. Výše uvedená pravidla přitom budou dopadat i na převod či přechod obchodních podílů v komanditní společnosti a zápisu komanditistů do obchodního rejstříku, a to s odkazem na přiměřené použití úpravy společnosti s ručením omezeným i na právní postavení komanditistů podle ust. § 93 odst. 4 ObchZ. Deklaratorní povahu bude mít rovněž zápis, změna či výmaz společníků veřejné obchodní společnosti (a tedy i komplementářů komanditní společnosti).[12]

Výjimku však bude představovat zápis nového společníka společnosti s ručením omezeným v případě zvyšování základního kapitálu společnosti. Osoba, která podle § 143 odst. 2 a 3 ObchZ učiní se souhlasem valné hromady písemné prohlášení, ve kterém přejímá závazek k novým vkladům a přistupuje ke společenské smlouvě, se stává společníkem až ke dni zápisu nové výše základního kapitálu společnosti do obchodního rejstříku.[13] Na komanditní společnost však uvedené zřejmě dopadat nebude, neboť základní kapitál komanditní společnosti se do obchodního rejstříku nezapisuje, a proto bude mít zápis komanditistů i v tomto případě povahu deklaratorní.

Deklaratorní účinky bude mít například také zápis změny sídla společnosti, volba orgánů či ustanovení člena orgánu do funkce, neboť z ustanovení obchodního zákoníku konstitutivní účinky zápisu těchto skutečností neplynou. Účinky těchto skutečností nastanou již rozhodnutím příslušného orgánu společnosti o změně sídla nebo o volbě orgánů. Rovněž zápis vstupu společnosti do likvidace bude mít povahu deklaratorní, neboť tato vstupuje do likvidace ke dni, k němuž je zrušena.[14] Obdobné bude platit i v případě zápisu osoby likvidátora, na kterého přechází působnost statutárního orgánu již jeho jmenováním.[15]

Ne všem skutečnostem však lze jednoznačně přiřadit konstitutivní nebo deklaratorní účinky zápisu. Například výše vkladu a rozsah jeho splacení u společnosti s ručením omezeným i komanditní společnosti bude požívat dvojího režimu. Zápis těchto skutečností má zásadně účinky deklaratorní, ovšem s výjimkou prvotního zápisu těchto skutečností do obchodního rejstříku, který je

konstitutivní.[16] Také ve vztahu k ručení společníků za závazky společnosti má zápis vkladu společníka (či komanditisty) povahu konstitutivní. Vyplývá to z dikce ustanovení § 106 odst. 2 ObchZ, které stanoví, že „*Společníci ručí společně a nerozdílně za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Zápisem splacení všech vkladů do obchodního rejstříku ručení zaniká.*“ To má význam zejména za situace, kdy by se v období mezi splacením vkladu společníka a zápisem tohoto splacení do obchodního rejstříku z titulu ručení obrátil na společníka věřitel se svou pohledávkou, kterou má vůči společnosti. Ačkoliv tento společník svůj vklad již zcela splatil, jeho ručení zanikne až zápisem splacení vkladu do obchodního rejstříku. U komanditistů stejný závěr vyplývá z § 93 odst. 1 ObchZ.[17] Nelze tedy obecně říci, že zápis vkladu společníka má účinky výhradně konstitutivní nebo deklaratorní.

Nová úprava

Výše uvedená pravidla povahy zápisů do obchodního rejstříku se týkají pouze současné právní úpravy. Ode dne účinnosti nového občanského zákoníku, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. [89/2012](#) Sb., a zákona č. [90/2012](#) Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) musíme počítat s tím, že i úprava účinků zápisu některých skutečností do obchodního rejstříku bude poznamenána určitými změnami. Pro rozlišení účinků konstitutivních a deklaratorních se zřejmě i pro novou úpravu aplikuje stejné pravidlo, a sice že konstitutivní povahu zápisu výslovně stanoví právní předpis, zatímco v ostatních případech se bude jednat o zápis deklaratorní. Obecně lze říci, že zápis většiny skutečností do obchodního rejstříku, které se týkají obchodních společností, bude mít zpravidla stejné účinky, jako je tomu doposud. Z tohoto pravidla však lze vysledovat některé výjimky.

Rozdíl oproti současné právní úpravě představuje zejména otázka udělení prokury. Ačkoliv se prokura bude i nadále zapisovat do obchodního rejstříku, její účinnost nastane již jejím udělením (nikoliv až zápisem). Navrhovaná úprava však do okamžiku zápisu prokury do obchodního rejstříku chrání dobrou víru třetích osob.[18] To bude mít význam zejména za situace, kdy podnikatel ve třetí osobě vzbudí mylnou domněnku, že udělil prokuru nebo že ji udělil ve větším rozsahu. Pokud bude tato třetí osoba v dobré víře, bude z takového jednání domnělého prokuristy zavázán podnikatel i v případě, že prokura nebyla udělena v takovém rozsahu, v jakém došlo k jednání, nebo že nebyla udělena vůbec. Tato změna by mohla přispět k odstranění zbytečného formalismu a při respektování dobré víry třetích osob by dle mého názoru neměla činit v praxi potíže.

Další oblastí, která bude poznamenána změnami, bude zvýšení základního kapitálu společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti. V případě **společnosti s ručením omezeným** nastanou účinky zvýšení základního kapitálu zápisem do obchodního rejstříku, byl-li základní kapitál zvýšen z vlastních zdrojů. V případě zvyšování kapitálu převzetím vkladové povinnosti však oproti současné úpravě nastanou účinky již samotným převzetím povinnosti a splacením takového vkladu, nestanoví-li valná hromada v rozhodnutí o zvýšení, že nastávají později. Účinky zvýšení však nemohou nastat později, než dojde k zápisu nové výše základního kapitálu do obchodního rejstříku. Podle důvodové zprávy k zákonu o obchodních korporacích je zrušení vazby účinnosti změny na zápis do obchodního rejstříku dána tím, že tato vazba na zápis komplikuje praktický život, když se tím (časově) neumožňují některé transakční metody, které jsou jinde ve světě běžné. Domnívám se, že tato změna bude mít vliv zejména na účinky zápisu nového společníka společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku v případě zvyšování základního kapitálu společnosti. Zatímco dle současné úpravy se osoba, která převezme vkladovou povinnost, stane společníkem až zápisem zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku, v případě nové úpravy bude záležet na tom, zda účinky zvýšení základního kapitálu nastanou již převzetím vkladové povinnosti a zaplacením vkladu, nebo zda valná hromada rozhodne, že tyto účinky nastanou později.

U **akciové společnosti** nastanou účinky zvýšení základního kapitálu zpravidla okamžikem zápisu do

obchodního rejstříku. Pokud však bude zvyšovat základní kapitál společnost, jejíž akcie jsou přijaty k obchodování na evropském regulovaném trhu, nebo jejichž vydání je poslední podmínkou pro jejich přijetí na evropský regulovaný trh, nastanou účinky zvýšení základního kapitálu upsáním akcií a splacením předepsané části jejich emisního kursu, nestanoví-li rozhodnutí valné hromady, popřípadě jiného orgánu o zvýšení základního kapitálu jinak. Účinky zvýšení základního kapitálu však nemohou nastat dříve, než budou upsány akcie, a ne později, než bude nová výše základního kapitálu zapsána do obchodního rejstříku.

Snížení základního kapitálu u obou typů společností zachovává koncept konstitutivního účinku zápisu, neboť je stále akcentována zvýšená ochrana věřitelů.[19]

Shrnutí

Závěrem lze shrnout, že problematika povahy zápisů do obchodního rejstříku (až na uvedené výjimky) příliš velké změny nedezná. Za zmínku stojí snad jen ještě větší roztržitost úpravy, než je tomu doposud, neboť kromě zákona o obchodních korporacích je navrhovaná úprava obsažena i v novém občanském zákoníku, který představuje lex generalis obsahující úpravou obecnou.

Mgr. Pavel Janků,
advokátní koncipient

[ŘANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

Truhlářská 13-15
110 00 Praha 1

Tel.: + 420 222 537 500-501

Fax: + 420 222 537 510

e-mail: office.prague@randalegal.com

[1] FALDYNA, F. Obchodní rejstřík - Pojem, podstata a účel obchodního rejstříku a řízení ve věcech obchodního rejstříku. Právní fórum. 2006, č. 1, s. 1.

[2] Ust. § 29 odst. 5 ObchZ.

[3] FALDYNA, F. Obchodní rejstřík - Pojem, podstata a účel obchodního rejstříku a řízení ve věcech obchodního rejstříku. Právní fórum. 2006, č. 1, s. 1.

[4] Ust. § 62 odst. 1 ObchZ.

[5] Ust. § 68 odst. 1 ObchZ.

[6] Ust. § 59 odst. 1 zákona č. [125/2008](#) Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

[7] Ust. § 14 odst. 6 ObchZ.

[8] Srov. viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1441/2007 ze dne 22.10.2009.

[9] Viz ust. § 173 odst. 2 a § 186b odst. 1 ObchZ.

[10] Ust. § 117a odst. 3 ObchZ.

[11] Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4872/2008 ze dne 31.3.2009.

[12] ŠTENGLOVÁ, I. Obchodní rejstřík po novele. Povaha zápisů do obchodního rejstříku a jejich důsledky. ASPI - Původní nebo upravené texty pro ASPI. 2005, č. 17.

[13] Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 228/2007 ze dne 26.6.2007.

[14] Ust. § 70 odst. 2 ObchZ.

[15] Ust. § 70 odst. 3 ObchZ.

[16] FALDYNA, F. Obchodní rejstřík - Pojem, podstata a účel obchodního rejstříku a řízení ve věcech obchodního rejstříku. Právní fórum. 2006, č. 1, s. 1.

[17] Srov. viz DVOŘÁK, T. Práva a povinnosti společníků komanditní společnosti. ASPI - Osobní obchodní společnosti. 2008, s. 242.

[18] Viz § 444 odst. 1. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník: „Kdo vlastní vinou vyvolá u třetí osoby domněnku, že zmocnil někoho jiného k právnímu jednání, nemůže se dovolat nedostatku zmocnění, byla-li třetí osoba v dobré víře a mohla-li rozumně předpokládat, že zmocnění bylo uděleno.“

[19] Důvodová zpráva zákona č. [90/2012](#) Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Zákon Lugového: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)